

27 Stan wojenny (1981–1983)

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

LVIII. Dekada 1981–1989.

Uczeń:

1) wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego (ze szczególnym uwzględnieniem Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, „Solidarności Walczącej”, bł. ks. Jerzego Popiełuszki).

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce;

3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 13 XII 1981, 16 XII 1981, IV 1982, VII 1982, X 1982, XII 1982, 1983, 22 VII 1983, 1984
- postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Czesława Kiszczaka, Zbigniewa Bujaka, Kornela Morawieckiego, Ronalda Reagana, Jerzego Popiełuszki, Jana Dobraczyńskiego

ROZUMIE

- pojęcia: stan wojenny, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON), strajk okupacyjny, pacyfikacja, Tymczasowa Komisja Koordynacyjna (TKK) NSZZ „Solidarność”, Solidarność Walcząca (SW), sankcje gospodarcze, Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (PRON)

POTRAFI

- omówić przyczyny wprowadzenia w Polsce stanu wojennego
- opisać główne ograniczenia narzucone obywatelom PRL w latach 1981–1983
- przedstawić najważniejsze wydarzenia stanu wojennego
- scharakteryzować formy oporu wobec stanu wojennego
- omówić skutki stanu wojennego
- ocenić znaczenie przyznania Pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie dla kształtowania się sytuacji w kraju oraz poparcia dla „Solidarności” za granicą

- scharakteryzować i ocenić międzynarodową reakcję na ogłoszenie w Polsce stanu wojennego
- przedstawić rolę Kościoła w okresie stanu wojennego
- scharakteryzować realia życia i gospodarkę w Polsce w latach 80.

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów o odpowiedź na pytania:

- ▶ Kiedy i w jakich okolicznościach powstała NSZZ „Solidarność”?
- ▶ Jaki był stosunek komunistów do nowo utworzonego związku?
- ▶ Jakie były symptomy wprowadzenia stanu wojennego?

Mówimy, że stan wojenny został w Polsce wprowadzony 13 grudnia 1981 r. Podajemy uczniom temat oraz cel lekcji (*Dowiem się, jakie konsekwencje dla sytuacji społeczno-politycznej w Polsce miało wprowadzenie stanu wojennego*).

II. ROZWINIĘCIE

Przypominamy, że formalnie stan wojenny został wprowadzony 13 grudnia 1981 r. Prosimy uczniów o przeczytanie tekstu źródłowego (m2, s. 313), a następnie wykonanie polecenia 2 ze strony 313.

Warto na tablicy narysować tabelę; w jej lewej kolumnie uczniowie wpisują przyczyny wprowadzenia stanu wojennego podawane przez komunistów, a w prawej – po przeprowadzeniu burzy mózgów – wspólnie wpisujemy rzeczywiste przyczyny jego wprowadzenia. Nauczyciel koryguje ewentualne błędy uczniów.

Mówimy, że już na początku stanu wojennego gros czołowych działaczy NSZZ „Solidarność” zostało internowanych, a działalność organizacji została zawieszona. Mówimy o ograniczeniach, które władze komunistyczne narzuciły po ogłoszeniu stanu wojennego. Prosimy uczniów o przeczytanie tekstu źródłowego (m4, s. 314) i wykonanie polecenia 2 ze strony 314.

Mówimy o powołaniu Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego i jej zadaniach. Następnie dzielimy klasę na cztery grupy i wręczamy uczniom instrukcje. ▶

Grupa I

Jesteście dziennikarzami obserwującymi wydarzenia w Polsce w grudniu 1981 r. Przeczytajcie podrozdział *Protesty społeczne* (s. 315–316), a następnie stwórzcie krótki artykuł prasowy na temat społecznego sprzeciwu wobec stanu wojennego. W swoim tekście uwzględnijcie wydarzenia z kopalni „Wujek” z 16 grudnia 1981 r.

Grupa II

Jesteście dziennikarzami prowadzącymi wywiad z członkami działającej w konspiracji „Solidarności”, którzy opowiadają wam o nastrojach społecznych, konspiracji i demonstracjach w czasie stanu wojennego. Przeczytajcie podrozdział *Konspiracja i demonstracje uliczne* (s. 316–317), a następnie stwórzcie zapis takiej rozmowy.

Grupa III

Przygotowujecie właśnie audycję dla Radia Wolna Europa, w której omawiacie reakcje niektórych państw na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce. Przeczytajcie podrozdział

Międzynarodowe wsparcie dla „Solidarności” (s. 317–318) oraz zapoznajcie się podpisem pod fotografią (m8, s. 318), a następnie stwórzcie treść zapowiedzi lektora do tej audycji.

Grupa IV

Jesteście dziennikarzami jednej z zachodnich agencji prasowych, którzy przygotowują tekst o następstwach stanu wojennego w Polsce. Przeczytajcie podrozdziały *Likwidacja NSZZ Solidarność i zniesienie stanu wojennego* (s. 318) oraz *Gospodarka i realia życia codziennego w latach 80.* (s. 318–320), a następnie przygotujcie notkę prasową.

Po zakończeniu zadania uczniowie prezentują rezultaty swojej pracy na forum klasy. Ewentualne nieścisłości korygujemy.

Następnie omawiamy rolę Kościoła w latach 80., ze szczególnym uwzględnieniem losów ks. Jerzego Popiełuszki. Prosimy klasę o zapoznanie się z treścią opisu fotografii (m11, s. 320), a potem wykonanie zadania 1 ze strony 320.

Omawiamy politykę pozorowanego dialogu. Zwracamy uwagę na powołanie do życia Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego.

III. PODSUMOWANIE

Podkreślamy znaczenie faktu, że wprowadzenie stanu wojennego służyło utrzymaniu władzy komunistów w Polsce. Mimo zastosowania rozmaitych ograniczeń i represji komunistom nie udało się jednak zdławić działalności „Solidarności”.

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują zadania 1 i 2 ze strony 323.

PRACA DOMOWA

Mówimy uczniom, że na kolejnej lekcji przeprowadzimy proces generała Jaruzelskiego i osądzimy jego decyzję dotyczącą wprowadzenia stanu wojennego. Prosimy klasę o merytoryczne przygotowanie się do następnych zajęć. Warto polecić do przeczytania kilka artykułów:

- ▶ CBOS: *41 proc. badanych uważa wprowadzenie stanu wojennego za słuszne*, ▶
- ▶ *Wprowadzenie stanu wojennego w kontekście debaty historycznej* autorstwa Faustyny Kowalskiej, ▶
- ▶ *Gen. Jaruzelski o stanie wojennym*, ▶
- ▶ *Odpowiedzialność Jaruzelskiego jest oczywista*. ▶

Następnie wybieramy spośród uczniów oskarżyciela i obrońcę. Ich zadaniem będzie wygłoszenie mowy początkowej, powoływanie świadków oraz wygłoszenie mowy końcowej. Pozostałych uczniów prosimy, aby przygotowali się do roli świadków. Każdy powinien przedstawić jeden argument przemawiający za obroną generała Jaruzelskiego i jego decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego albo za jego skazaniem, odwołując się do faktów historycznych.

Rola sędziego przypada nauczycielowi.

I. WPROWADZENIE

Zwracamy uwagę, że decyzja o wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce do dziś budzi żywe dyskusje. Podobnie jest z winą generała Wojciecha Jaruzelskiego i odpowiedzialnością za tę decyzję. Mówimy, że na dzisiejszej lekcji spróbujemy osądzić generała.

Ważne, aby przed lekcją ustawić ławki w klasie w taki sposób, aby przypominała ona salę rozpraw.

Prosimy, aby uczniowie na kartkach zapisali, czy ich argument będzie argumentem obrońcy czy oskarżenia. Nauczyciel liczy karki, po czym przekazuje obrońcy i oskarżycielowi, ilu świadków będą mogli powołać w trakcie procesu.

Uczniowie otrzymują następnie żółte i czerwone kartki. Wyjaśniamy, że po mowach końcowych obrońcy i oskarżyciela wrzucą je do pudełka, w ten sposób głosując za wydaniem konkretnego wyroku. Kartka w kolorze żółtym będzie oznaczała głos oddany za uniewinnieniem generała Jaruzelskiego, kolor czerwony będzie oznaczał uznanie jego winy.

II. ROZWINIĘCIE

Rozpoczynamy proces. Najpierw mowy początkowe wygłaszają oskarżyciel i obrońca, każdy ma ok. 3 minut na swoje wystąpienie. Następnie zostają powołani świadkowie, każdemu z nich dajemy 1–2 minuty na przedstawienie swojego stanowiska. Po wysłuchaniu świadków sędzia prosi oskarżyciela oraz obrońcę o zaprezentowanie mów końcowych; każda ze stron otrzymuje na wypowiedź 4 minuty. Po ich wygłoszeniu następuje głosowanie – uczniowie wrzucają kartki o wybranym kolorze do pudełka. Sędzia zlicza kartki i ogłasza wyrok.

III. PODSUMOWANIE

Proponujemy uczniom, aby podzielili się refleksją na temat lekcji i dokończyli zdania:

- ▶ Największą trudność sprawiło mi...
- ▶ W dzisiejszej lekcji najbardziej mi się podobało...